

području međureligijskih susreta, ekumenskih zблиžavanja i u raznim kulturnim inicijativama.

Dobri Bog kojemu je mons. Đuro Kokša posvetio cijeli svoj život, kao čovjek, svećenik i biskup, u Rimu napose služeći Katoličkoj crkvi u hrvatskom narodu, neka mu bude vječna nagrada.

Jure Bogdan

SOCIJALNA PROBLEMATIKA U HRVATSKOJ

Stjepan Baloban, *Etičnost i socijalnost na kušnji, socijalna problematika u Hrvatskoj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., 183 stranice.

Otkako je 1891. papa Lav XIII. izdao svoju poznatu encikliku *Rerum novarum*, zanimanje za razvoj i primjenu katoličkoga društvenog nauka u stalnom je usponu, podjednako u Crkvi kao i u civilnim strukturama, kojima je u prvom redu i namijenjen. O tome bjelodano svjedoči i činjenica da je crkveno Učiteljstvo u posljednjih stotinu godina malo kojem problemu posvetilo toliko pozornosti koliko upravo onom socijalnom. No taj kontinuirani uspon svijesti suvremene Crkve o socijali kao specifičnom Rhodosu eklezijalne uvjerljivosti i kao hermeneutici njezine inkarnacijske biti (*corpus mysticum!*), ne prati uvijek u stopu i odgovarajuća percepcija na razini lokalnih Crkava. No, kako je propašću komunizma došlo do totalnog sloma na burzi društvenih vrednota (kapitalistička je *teza* ostala bez komunističke *antiteze*, zbog čega je izostala i očekivana *sinteza*), u zapadnom se dijelu svijeta već nazire grčevito nastojanje oko konstrukcije, ili pak rekonstrukcije društvene etike, kao moguće gramatike socijalnoga političkog ponašanja, koja bi bila prihvatljiva na svjetskoj razini. U tom kontekstu onda raste i zanimanje za katolički društveni nauk, što je za određene lokalne Crkve svojevrni pritisak "iz baze" da uznastoje u tom pogledu uhvatiti korak sa svojom središnjicom u Rimu.

Nije potrebno posebno ni spominjati kako se ovakvo krizno stanje odražava na zemlje u tranziciji, od kojih je jedna i Hrvatska. Čini se, naime, da od tzv. "iskustva iz vremena komunizma, odnosno socijalizma" nema ništa, što će reći da je socijalno-etičkom pogledu to razdoblje po svemu sudeći izgubljeno. Stoga se i događa da ove zemlje, pa tako i Hrvatska, umjesto da su, kao što se moglo očekivati, u razdoblje i proces tranzicije ušle s profinjenijom socijalnom

sviješću, zapravo srljaju u logiku i mentalitet prvobitne akumulacije kapitala. Kad se tomu pridoda agresorski rat sa svim svojim popratnim pojavama, onda vrlo loša krvna slika socijalnog stanja u Hrvatskoj (golema nezaposlenost, dramatično socijalno raslojavanje usko povezano s društvenim utjecajem i političkom moći, korupcija i sl.) izbija u svoj svojoj jasnoći. Crkva u Hrvatskoj, tradicionalno više okrenuta nacionalnom negoli socijalnom, ovakvim je stanjem u potpunosti zatečena te se dosad, osim iznimaka koje potvrđuju pravilo, ovim problemima približava vrlo bojažljivo.

Ovakvo stanje crkveni je i društveni okvir u kojemu su nastali tekstovi dr. Stjepana Balobana, profesora katoličkog društvenog nauka na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu i pročelnika Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve u Zagrebu, naknadno sabrana u knjigu pod naslovom *Etičnost i socijalnost na kušnji*. Iako je, dakle, knjiga satkana od prethodno zasebno pisanih i objavljivanih tekstova, ona ipak predstavlja jednu cjelinu, ne samo snagom svoje ukoričenosti nego i izborom i rasporedom naslova i tema koje u sebi sadrži. Moglo bi se reći da ova knjiga predstavlja uvod u hrvatsku problematiku u svezi s katoličkim društvenim naukom u Hrvatskoj, kako na teorijskoj, tako i na praktičnoj razini. O tome bjelodano svjedoče i sami naslovi tekstova: *Socijalna problematika - znak vremena u Hrvatskoj* (str. 14), *Društveni nauk Crkve: model ili privid* (str. 15-25), *Etika i poduzetničko gospodarstvo* (str. 27-39), *Etički problemi pretvorbe i privatizacija vlasništva* (str. 41-50), *Potrebe za etikom u gospodarstvu* (str. 53-65), *Zauzimanje Katoličke crkve u Hrvata za stradanja konkretnog čovjeka u ratu* (str. 67-87), *Socijalna problematika u Katekizmu Katoličke crkve 1992.* (str. 89-101), *Pitanje demokracije u socijalnim dokumentima Crkve* (str. 103-108), *Pitanje laikata u Hrvatskoj u posljednja tri desetljeća* (str. 109- 121), *Odnos prezbitera i vjernika laika* (str. 123-132), *Vjernik laik i politika* (str. 135-146), *Zajedništvo u različitosti - autentična kršćanska zajednica* (str. 149-161) te *Suodgovornost za zaštitu čovjekove okoline* (str. 163-176). Iz ovog i ovakvog rasporeda tema, kao i njihove nutarnje razrade, vidi se da je dotaknuta sva ona problematika koja je za Hrvatsku u ovome trenutku od najveće važnosti. Autor se pritom ne zaustavlja na pukom i apstraktnom konstatiranju, odnosno opisivanju postojećeg stanja, nego vrlo često svoje tekstove znade ispresijecati pitanjem: što nam je činiti?, tražeći na nj odgovore u socijalnim dokumentima Crkve, koji su za ovo područje eminentni *locus theologicus*.

Što se pak primijenjene metode u tumačenju određenih činjenica tiče, možemo reći da se dr. S. Baloban u ovoj knjizi služi uglavnom onom istom metodom koja kao da prevladava i u analognoj literaturi

u suvremenoj Hrvatskoj, a to je sociologistička metoda. No ta metoda, budući da ograničava doseg mogućih zaključaka, razlogom je da ova knjiga ostaje otvorenom za komplementaran pristup istoj tematici i istim problemima. Čini se, naime, da se pri interpretaciji duhovnog stanja u određenim povijesnim razdobljima velika važnost poklanja političkim okolnostima koje su tada vladale, a premalena, ili gotovo nikakva socio-psihološkoj analizi samih subjekata tih okolnosti, tj. konkretnim ljudima. Istina, primjerice, da je okolnost vladavine komunizma uvelike određivala i interes Crkve za socijalnu problematiku i uvelike ograničavala mogućnost konkretnog crkvenog angažmana, no činjenica je i to da postoji i nešto kao tipični mentalitet - ili bolje rečeno mentaliteti - naroda koji je postojao i prije komunizma, za vrijeme komunizma i koji traje i nakon njegova odlaska s političke scene. A taj mentalitet je za svaku, pa i crkvenu socijalnu teoriju i praksu od goleme važnosti. Valjalo bi stoga iznijeti na vidjelo i sve pozitivne, ali i sve negativne elemente toga temperamenta, kako bi se prošlost objektivnije prosudila, sadašnjost ispravnije tumačila, a budućnost na objektivnijim osnovama planirala.

No, kako nitko ne može sam sa sobom voditi dijalog, tako nitko ne može ni sam sebi biti komplementaran. Za takvo što traži se još netko. Dr. S. Baloban ovim je svojim djelom rečenoj problematici prišao sa svoje strane i tako izazvao druge da mu se u trudu oko rada na problemu katoličkog društvenog nauka i njegovu oživotvorenju u suvremenoj Hrvatskoj dijaloški i suradnički pridruže. U tomu leži i velika važnost ovoga djela za stanje i položaj katoličkog društvenog nauka, kako kao kolegija na teološkim učilištima, tako i kao logike i smjerokaza za suvremenu socijalnu, gospodarsku i političku praksu u suvremenoj Hrvatskoj.

BALKANSKI RATOVI

Katrin Boeckh, *Von den Balkankriegen zum Ersten Weltkrieg. Kleinstaatenpolitik und ethnische Selbstbestimmung auf dem Balkan, Südosteuropäische Arbeiten, Bd. 97., München, Oldenburg 1996., 418 stranica.*

Ova opširna studija - predana na Sveučilištu u Münchenu u akademskoj godini 1994./95. kao doktorska disertacija - bavi se Balkanom u vremenskom razdoblju od samo godine dana: tj. od ljeta 1913. do ljeta 1914. godine.